

Doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Karmelitská 7
118 12 Praha 1

E – mail: stejskb@msmt.cz

Posudek disertační práce Mgr. Hynka Jůna:

Zvládání problémového chování u lidí s mentální retardací a/nebo s autismem nejen v ústavech sociální péče

Předložená disertační práce Mgr. Hynka Jůna řeší problematiku mimořádně aktuální, potřebnou a v našich podmínkách nepříliš zpracovanou, spíše opředenu mýty a předsudky, rozpornými názory, a proto i často opomíjenou. Významně přispívá k procesu společenských změn, který mimo jiné usiluje o naplnění cíle v oblasti lidských práv a akceptuje nutnost zlepšení kvality života i pro osoby s mentální retardací, v tomto případě jedinců s problémovým chováním – častým uživatelům služeb v ústavech sociální péče. Jako speciálního pedagoga mne nejvíce zaujal nanejvýš humánní přístup autora k oběma účastníkům péče, a to jak k samotnému člověku s postižením, tak také k pracovníkovi personálu, který vykonává velmi obtížnou práci, při níž musí často čelit agresi uživatele. Autor nachází přímou úměrnost mezi postoji personálu a chováním uživatelů, tedy i výchozí bod pro důvody změny postojů personálu a tím i úspěšnější zvládnutí reakcí chování některých uživatelů. Výsledkem je pak oboustranný zisk. Oslabuje se nebo až eliminuje agresivita retardovaných a současně se snižuje i úzkostnost personálu.

Práce svým textem překračuje 20 stran a seznam titulů použité literatury představuje více než 70 publikací a článků převážně zahraničních autorů.

Zdánlivě nerovnoměrně širší podíl teoretické části studie vyplývá z metodologie zpracování celé problematiky. Autor využil poznatků a zkušeností z několikaleté spolupráce s ústavu sociální péče v celé České republice a z vlastní terapeutické práce s agresivními lidmi jako člen Asociace pomáhající lidem s autismem. Proto využívá v této části disertace především obsahové analýzy dokumentů a komparace teoretických poznatků se zkušenostmi svými a svých kolegů. V jednotlivých kapitolách jsou objasněny stěžejní pojmy a je udržována logická souvislost s objektem zkoumání (personálem ústavů sociální péče), čímž je vytvořen propracovaný kontext pro další odhalování sledované problematiky. Průběžně dokladuje důležitost odborného vybavení a osobnostní rozměr této profese.

Po krátkém teoretickém přehledu o výskytu problémového chování u osob s mentální retardací, o formách problémového chování a o faktorech ovlivňujících chování zužuje problematiku na modifikující faktory z prostředí,

mezi něž bezesporu patří i vlastní přístup personálu. Zmiňuje nejčastější chyby personálu ve vnímání životních potřeb uživatelů a otevírá hlavní část práce, tj. zvládání a terapii problémového chování, v níž popisuje dva základní směry terapie – behaviorální a kognitivní. Podle mého názoru jde o těžiště disertace, kdy autor na základě teorie analyzuje konkrétní postupy, příklady, experimenty, úspěchy či neúspěchy ve zvládání hněvu a agresivního chování jedinců podmíněné postojí personálu. Z hlediska speciálně pedagogického vnímám tuto část jako velmi moudrý text s daleko širší platností, než jak vymezuje téma práce. Lze v něm najít mnohá východiska pro řešení výchovných situací nejen v oblasti speciálně pedagogické, ale i v rovině obecné pedagogiky. Přesto nemohu nevyslovit určitou výhradu. V této části práce postrádám důslednější odkazy na zdroje odborné literatury, takže nelze identifikovat původní myšlenky autora publikace a odlišit kde navazují názory či stanoviska autora disertace získané z poznatků z praxe.

Následuje pak kapitola o úloze farmakoterapie problémového chování s poněkud skeptickým závěrem o podávání vysokých dávek k dosažení útlumu jedinců s mentálním postižením. Pátá kapitola shrnuje stávající právní normy, které upravují restriktivní postupy v sociálních službách. Poslední kapitola této části naznačuje potřebné změny legislativy a nástin uvažovaného poradenského střediska pro ústavy sociální péče.

Výzkumná část disertace je založena na dotazníkovém šetření změn postojů personálu vůči klientům s problémovým chováním po absolvování školení v poměrně minimálním rozsahu dvanácti hodin, orientovaného na zvládání projevů problémového chování. Výsledky průzkumu prokázaly, že u takto proškoleného personálu se již snižuje úzkost pracovníků z krizových situací, dostavuje se příznivější emoční prožívání těchto situací, jejich objektivnější hodnocení a tím i vhodnější řešení konfliktů.

V uvážlivém závěru disertace je naznačen i záměr dalšího pokračování ve výzkumu, aby mohly být dosažené výsledky rozšířeny, zobecněny a publikovány.

Text je ucelenou studií, přinášející dobře vybavenou teoretickou analýzou sledovaného problému a doporučení jak dále problematiku řešit.

Moje připomínky mají rozměr pouze dílčích námitek a otázek:

|| Při obhajobě prosím o vyjádření k autorství kapitol, v nichž není uveden odkaz na zdroj.

Proč v úvodu na str. 9 je Česká republika psána s velkým R.

Zda chyba na str. 7 (skrotiti) byla převzata z jiného zdroje nebo jde o překlep.

Přes velmi precizní a čtivě zpracovaný text byly ponechány jednotlivé překlepy (např. na str. 29, 38, 47...).

Proč za str. 83, 163 a 263 je vždy vynechán volný list.

Závěr:

Z předložené disertační práce je patrné hluboké vnitřní zaujetí autora zkoumanou problematikou a snaha ji co nejdříve a kvalitně v praxi řešit. Studii lze bezesporu řadit k příspěvkům k procesu transformace sociálních služeb a tím ji považovat za velmi přínosnou, aktuální a potřebnou.

Vytčený cíl předložené práce byl splněn. Použité metody jsou adekvátní zvolenému tématu. Orientace autora v odborné literatuře a práce s ní je pozoruhodná.

Předložená disertační práce splňuje podmínky kladené na tento druh prací, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 17.5. 2007